

HET GERENDAL EN HET GEULDAL

VERSLAG VAN EEN INVENTARISATIEWEEKEND IN 2002

H.W.G. Heijligers, Lottumseweg 27, 5872 AA Broekhuizen

R.W. Akkermans, Wilhelminalaan 47, 6042 EL Roermond

Het Gerendal is een van de bekendste droogdalen in Zuid-Limburg met vele hellingbossen, kalkgraslanden, hooi- en weilanden, poelen en heggen. Aan de noordzijde grenst het Gerendal aan het Geuldal. De Geul is een snelstromende heuvellandbeek met aangrenzende hellingbossen en graslanden. Het totale gebied kenmerkt zich door een hoge rijkdom aan soorten, waaronder vele voorkomend op de landelijke en provinciale Rode Lijst. In het inventarisatieweekend van 2002 van het Natuurhistorisch Genootschap is in een weekend met 40 personen getracht een momentopname te maken van de aanwezige flora en fauna. Hoewel het overzicht geenszins volledig is, geeft het wel een beeld van het belang van dit gebied voor de natuur in Limburg.

FIGUUR 1
De Geul (foto: Henk Heijligers).

HET ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied bestond uit de gebieden het Gerendal en een deel van het Geuldal en was gelegen tussen de dorpen Valkenburg, Sibbe, Scheulder, Stokhem en Schin op Geul. De noordgrens van het excursiegebied werd gevormd door de hellingen van het Geuldal tussen Valkenburg en Schin op Geul. Een groot aantal terreinen is in eigendom van de drie grote terreinbeheerders in Limburg: de Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Stichting het Limburgs Landschap.

Het Gerendal is een groot droogdal aan de noordzijde van het plateau van Margraten. Kenmerkend voor dit glooiend landschap zijn de hellingbossen, de akkers op de plateaus en de weilanden in het dal. De hellingbossen waren oorspronkelijk in gebruik als hakhout. Die functie is in de loop van de tijd verloren gegaan, waardoor de bossen de neiging hebben dicht te groeien. Ook de schrale kalkgraslanden op de hellingen zijn in de loop van de tijd door de boeren verlaten. Alleen de kalkgraslanden welke in het beheer zijn bij de terreinbeheerders zijn nog redelijk intact. De voormalige akkers op de plateaus zijn vrijwel allemaal omgezet in weiland. De van oudsher aanwezige hoogstamboomgaarden rond de dorpjes en boerderijen zijn grotendeels verdwenen. Ondanks de agrarische schaalvergroting is het gebied nog rijk aan natuurwaarden en wordt met een gericht beheer getracht de oude waarden te behouden of waar mogelijk te herstellen. De orchideeënrijke kalkgraslanden, maar zeker de orchideeëntuin van Staatsbosbeheer die midden in het Gerendal is gelegen, zijn bij velen bekend (WESTREENEN, 1996).

Het Geuldal is veel voedselrijker dan het Gerendal. De Geul (figuur 1), een sterk meanderende en snelstromende heuvellandbeek, inundeert met enige regelmaat de aanliggende weilanden. Op enkele plaatsen is ruimte voor afkalving van de oevers. Er bevinden zich twee kastelen in het onderzoeksgebied: Genhies en Schaloen. De weilanden zijn tegenwoordig in beheer bij Natuurmonumenten en worden deels als hooiland gebruikt en deels extensief begraaasd. De noordhelling van het Geuldal wordt gevormd door het Schaelsbergerbos. In dit orchideeënrijke bos is het traditionele middenbosbeheer weer ingevoerd door Natuurmonumenten (figuur 2).

INVENTARISATIE

Binnen het onderzoeksgebied struinden de

inventarisatiegroepen van vrijdagavond 31 mei tot en met zondag 2 juni 2002 zoveel mogelijk kilometerhokken af. Een aantal kilometerhokken is door verschillende groepen bezocht. De veldgroepen bestaande uit enkele personen, werden grofweg onderverdeeld in flora- en faunagroepen. Bij voorkeur bevonden zich in de veldgroepen (vooral bij de faunagroepen) personen met verschillende veldspecialisaties. Op de beide onderzoeksdagen was het overwegend zonnig met temperaturen tussen de 20 en 25° C.

Tijdens het weekend zijn uit 16 kilometerhokken waarnemingen verzameld van flora en fauna. De in dit artikel vermelde resultaten vormen slechts een beperkte weergave van alle waargenomen soorten en soortgroepen. Zo zijn ook waarnemingen verzameld van onder andere sprinkhanen, zweefvliegen, vissen, vogels, kevers, waterkevers, boktorren, wespen en bijen. De resultaten van deze soorten worden in dit artikel niet besproken.

PLANTEN

Van elf kilometerhokken zijn streeplijsten ingevuld door de floragroepen met in totaal

1188 waarnemingen van 402 soorten. Een aantal kilometerhokken zijn niet vlakdekkend en volledig gekarteerd. Drie kilometerhokken zijn volledig onderzocht. In deze kilometerhokken zijn tijdens de inventarisatie gedurende het weekend tussen de 200 en 243 plantensoorten gevonden. Het betreft de kilometerhokken: 187-318 (kasteel Schaloen), 187-319 (Schaelsberg) en 188-317 (Oombosch/Sousberg).

De streeplijsten leverden een aantal soorten op van de landelijke Rode Lijst: vier soorten in de categorie ernstig bedreigd, zes soorten bedreigd, acht gevoelig en 27 soorten kwetsbaar (VAN DER MEIJDEN *et al.*, 2000). Ook als gekeken wordt naar de Provinciale Rode Lijst voor het Heuvelland blijkt hoe belangrijk dit gebied is, namelijk vier soorten in de categorie met uitsterven bedreigd, 36 soorten sterk bedreigd en 31 soorten bedreigd (CORTENRAAD & MULDER, 1998).

Uit een korte analyse van de gegevens van het weekend blijken de bossoorten hoog te scoren. Soorten als Eenbes (*Paris quadrifolia*), Bosandoorn (*Stachys sylvatica*) en Grote keverorchis (*Listera ovata*) komen in bijna elk onderzocht kilometerhok voor. Gulden boterbloem (*Ranunculus auricomus*), Chris-

toffelkruis (*Actaea spicata*) en Heelkruis (*Sanicula europaea*) worden eveneens veelvuldig aangetroffen. Opvallende waarnemingen betreffen het Vogelnestje (*Neottia nidus-avis*) en de Mannetjesorchis (*Orchis mascula*). Een positief resultaat van het door het Natuurmonumenten uitgevoerde middenbosbeheer is terug te vinden in de grote populatie van de Purperorchis (*Orchis purpurea*) in het Schaelsbergerbos. In de Geul werden verder Aarvederkruis (*Myriophyllum spicatum*) en Vlottende waterranonkel (*Ranunculus fluitans*) gevonden. Opvallende waarnemingen van plantensoorten van open kalkrijke standplaatsen, zoals bijvoorbeeld de vele kale kalkwanden in het onderzoeksgebied, betreffen Pijscheefkelk (*Arabis hirsuta* ssp. *sagittata*), Vingerzegge (*Carex digitata*), Kleine steentijm (*Satureja acinos*) en Ruig hertschoot (*Hypericum hirsutum*). Een laatste soort die niet onvermeld mag blijven is de Vliegenorchis (*Ophrys insectifera*), weliswaar bekend van het Schaelsbergerbos, maar altijd zeer bijzonder.

MOLLUSKEN

Tijdens het weekend hebben geen gebiedsdekkende inventarisaties van de mollusken plaatsgevonden (figuur 3). Toch is een aardige indruk verkregen van deze soortgroep in het onderzoeksgebied (tabel 1).

De Geruite rondmondhoren (*Pomatias elegans*) is een van de weinige landslakken die een operculum heeft. Dit is een afsluitplaatje van de mondopening, die hij met zijn voet meesleept. Het betreft een kalkminnaar en is daardoor aan Zuid-Limburg gebonden. De Donkere torenslak (*Merdigera obscura*) is een soort van beschaduwde plekken en alleen bekend uit Zuid-Limburg maar ook ooit gevonden op de muren van kasteel Kessel (GITTENBERGER *et al.*, 1984). Een andere, zeker niet algemeen voorkomende soort, is de Wormnaaktslak (*Boettgerilla pallens*). Deze slak is in vergelijking met de andere naaktslakken zeer slank, waardoor deze in eerste instantie de indruk geeft van een worm met voelhorens. Als laatste noemenswaardige soort de Blindslak (*Cecilioides acicula*). Een soort met een priemvormig uiterlijk uitmondend in een stompe top. Dit is de enige ondergronds levende slakkensoort en daardoor vooral te vinden bij molshopen. Zijn naam heeft de soort te danken aan het feit dat op de voelsprieten geen ogen aanwezig zijn. In Zuid-Limburg is de Blindslak een algemeen voorkomende soort.

FIGUUR 2
In het hellingbos zijn beheerswerkzaamheden uitgevoerd om het 'middenbosstelsel' in oude glorie te herstellen (foto: Henk Heijligers).

ZOOGDIEREN

Tijdens de avonduren is in de omgeving van het Geuldal onderzoek verricht met batdetectors. Daarmee werd het voorkomen aangetoond van: Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) en Watervleermuis (*Myotis daubentonii*). Een aantal *Myotis*-soorten kon niet verder op naam worden gebracht. Bij de kerk van Scheulder werden uitvliegende exemplaren geteld van de Gewone baardvleermuis (*Myotis mystacinus*).

Verder zijn langs de Geul en in het hellingbos de Kluis muizenvallen (type Longworth) uitgezet waarin Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*), Rosse woelmuis (*Clethrionomys glareolus*) en bosspitsmuis (*Sorex araneus/coronatus* complex) zijn gevangen. De overige waarnemingen betreffen toevallige ontmoetingen, prenten en verblijfplaatsen van algemeen in het gebied voorkomende soorten. Tijdens het weekend werd het voorkomen van 16 soorten zoogdieren vastgesteld.

HERPETOFAUNA

De eerste dag zijn alle waterbiotopen in het Gerendal systematisch onderzocht op het voorkomen van amfibieën. De tweede dag werden poelen geïnventariseerd in het Geuldal en bij de Berghof. Daartoe zijn de wateren met schepnetten bemonsterd. Op reptielen is niet gericht gezocht, deze zijn tijdens alle veldbezoeken genoteerd. In het onderzoeksgebied is het voorkomen bekend van zeven soorten amfibieën en twee soorten reptielen (VAN DER COELEN, 1992).

De Alpenwatersalamander (*Triturus alpestris*), de Bruine kikker (*Rana temporaria*), de Gewone pad (*Bufo bufo*), de Middelste groene kikker (*Rana klepton esculenta* (en het groene kikker complex (*Rana esculenta synklepton*)) en de Kleine watersalamander (*Triturus vulgaris*) zijn op verschillende locaties aangetroffen en kunnen worden beschouwd als algemeen voorkomend in het gebied. De Vroedmeesterpad (*Alytes obstetricans*) en de Geelbuikvuurpad (*Bombina variegata*) zijn slechts op één locatie aangetroffen.

Van de reptielen was de Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*) algemeen vertegenwoordigd. De ook uit het gebied bekende, maar moeilijk waar te nemen Hazelworm (*Anguis fragilis*) is tijdens het weekend niet gevonden.

TABEL I

Aangetroffen molusken in het onderzoeksgebied per kilometerhok tijdens het inventarisatie weekend.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse Naam	187-315	197-316	187-317	187-318	187-319	188-315	188-317	188-318	188-319	188-320
HUISJESSLAKKEN											
<i>Acanthinula aculeata</i>	Stekelslakje	x	x	x				x		x	x
<i>Aegopinella nitidula</i>	Bruine blindslak	x	x	x		x				x	x
<i>Aegopinella pura</i>	Kleine blindslak	x	x	x		x		x			x
<i>Candidula unifasciata</i>	Eenbandige grasslak			x							
<i>Cepaea hortensis</i>	Witgerande tuinslak		x		x					x	
<i>Cepaea nemoralis</i>	Gewone tuinslak		x								
<i>Carychium tridentatum</i>	Slanke dwergslak	x	x	x				x		x	x
<i>Cecilioides acicula</i>	Blindslak			x	x		x				
<i>Clausilia bidentata</i>	Vale spoelhoren	x	x	x				x		x	x
<i>Cochlicopa lubrica</i>	Glanzende agaathoren	x	x							x	
<i>Cochlodina laminata</i>	Gladde spoelhoren	x	x	x				x			
<i>Discus rotundatus</i>	Boerenknoopie	x	x	x				x		x	x
<i>Helicella itala</i>	Heideslak			x							
<i>Helicondata obvoluta</i>	Opperolde tandslak		x	x				x			
<i>Helix pomatia</i>	Wijngaardslak		x	x						x	x
<i>Lucilla scintilla</i>	Aardschijfje										x
<i>Macrogastra attenuata lineolata</i>	Geribde clausilia										x
<i>Meridigera obscura</i>	Donkere torenslak	x	x	x				x		x	
<i>Monachoides incarnatus</i>	Bosloofslak	x	x	x				x	x		
<i>Nesovireta hammonis</i>	Ammonshorentje		x								
<i>Oxychilus cellarius</i>	Kelderglansslak	x	x	x		x		x			
<i>Phenacolumax major</i>	Grote glasslak		x								
<i>Pomatias elegans</i>	Geruite rondmondhoren			x	x	x		x			
<i>Punctum pygmaeum</i>	Dwergpuntje	x		x				x			
<i>Pupilla muscorum</i>	Mostonnetje			x							
<i>Succinea putris</i>	Gewone barnsteenslak				x						
<i>Trichia hispida</i>	Behaarde slak	x	x	x					x	x	x
<i>Vallonia excentrica</i>	Scheve jachthorenslak			x							
<i>Vallonia pulchella</i>	Fraaie jachthorenslak			x							
<i>Vertigo pygmaea</i>	Dwerg-korfslak			x							
<i>Vitrea contracta</i>	Kleine kristalslak	x	x	x				x		x	x
<i>Vitrina pellucida pellucida</i>	Doorschijnende glasslak	x		x							
NAAKTSLAKKEN											
<i>Arion ater rufus</i>	Gewone wegslak		x	x	x					x	
<i>Arion intermedius</i>	Egel-wegslak		x							x	x
<i>Arion subfuscus</i>	Bruine-wegslak		x								
<i>Boettgerilla pallens</i>	Wormnaaktslak									x	
<i>Carinarion circumscriptus</i>	Grauwe wegslak		x								
<i>Carinarion silvaticus</i>	Bos-wegslak		x								
<i>Deroceras panormitanum</i>	Zuidelijke akkerslak		x								
<i>Deroceras reticulatum</i>	Gevlekte akkerslak		x	x						x	
<i>Limax cinereoniger</i>	Zwarte aardslak		x								
<i>Limax maximus</i>	Grote aardslak									x	
ZOETWATERSLAKKEN											
<i>Lymnaea stagnalis</i>	Gewone poelslak									x	
<i>Pisidium cf personatum</i>	Gemaskerde erwtenmossel										x
<i>Planorbis barbus</i>	Posthorenslak		x								
<i>Radix ovata</i>	Ovale poelslak								x		

FIGUUR 3

Tijdens het weekend werd door leden van de Mollusken Studiegroep Limburg gericht gezocht naar slakken (foto: Frans Coolen).

DAGVLINDERS

Het aantal vlinderwaarnemingen is beperkt gebleven tot zo'n 150 exemplaren verdeeld over 17 soorten. Dit aantal lijkt teleurstellend, maar de maand juni is geen ideale maand voor vlinderinventarisaties. De voorjaarsoorten zijn bijna uitgevlogen en de zomersoorten moeten nog beginnen. Een soort als het Oranjepijpje (*Anthocharis cardamines*) was al nagevoeg uitgevlogen; er werden slechts drie exemplaren waargenomen. Een aantal zomersoorten moesten nog gaan vliegen, onder andere de dikkopjes (*Hesperiidae*), het Koevinkje (*Aphantopus hyperanthus*) en de Eikenpage (*Neozephyrus quercus*). Soorten die wel uit dit gebied bekend zijn (AKKERMANS *et al.*, 2000). Van andere soorten was de eerste generatie al uitgevlogen, maar de tweede nog niet aanwezig, zoals bij de Citroenvlinder (*Gonepteryx rhamni*), of nog nauwelijks actief, zoals het Landkaartje (*Araschnia levana*). Wel opmerkelijk is dat nabij kasteel Schaloen een voor dit gebied nieuwe vlindersoort werd aangetroffen: het Klaverblauwtje (*Polyommatus semiargus*) (OP DEN KAMP, 2002). Helaas is de soort in 2003 niet meer op deze plaats gezien, zodat het vermoedelijk een tijdelijke populatie betreft. Mogelijk tracht deze soort vanuit België het Geuldal te koloniseren. Langs de Geul in Plombières en de Gulp bij Teuven zijn stabiele populaties aanwezig (ELLENBROEK, 1997). Tijdens het weekend werden veel waarnemingen verricht van Icarusblauwtje (*Polyommatus icarus*) en Koninginnepage (*Papilio machaon*). Dat deze laatste een typisch Zuid-Limburgse soort is (AKKERMANS *et al.*, 2000), bleek ook weer tijdens dit weekeinde.

NACHTVLINDERS

De nachtvinders zijn niet systematisch geïnventariseerd. Alleen de meest opvallende soorten zijn genoteerd. In totaal zijn tien soorten (dagactieve) nachtvinders waargenomen. Een bijzondere waarneming betreft de Bosrankvlinder (*Thyris fenestrella*) in het Gerendal. De Bosrankvlinder is een soort van bosranden, die in Zuid-Limburg de noordgrens van haar areaal bereikt (DAM *et al.*, 1995). Een ander min of meer Limburgse soort is het Boterbloempje (*Pseudopanthera macularia*), dat op verschillende locaties is gezien. Ook zijn enkele opvallende trekvlindersoorten waargenomen, zoals de Gammauil (*Autographa gamma*), de Windepijlstaart (*Agrilus convolvuli*) en de Kolibrievlinder (*Macroglossum stellatarum*). Deze laatste soort beleefde een jaar later een grote invasie en was toen zelfs in veel Limburgse tuinen te vinden. Daarnaast zijn nog aangetroffen: Brandnetelmot (*Eurrhyna hortulata*), Muntvlinder (*Pyrausta aurata*), Bruine daguil (*Euclidia glyphica*), Vals witje (*Siona lineata*) en Witte grijsbandspanner (*Cabera pusaria*).

LIBELLEN

Voor de libellen geldt net als voor de dagvlinders dat juni een lastige inventarisatiemaand is. De voorjaarsoorten zijn gedeeltelijk uitgevlogen en de zomersoorten beginnen net actief te worden. Tijdens het weekend werden in totaal dertien soorten libellen waargenomen.

Het Gerendal zelf is vrij arm aan libellen (HERMANS *et al.*, 2004). Er bevinden zich slechts enkele poelen, waar soorten voorkomen als Vuurjuffer (*Pyrrhosoma nymphula*), Azuurwaterjuffer (*Coenagrion puella*), Grote keizerlibel (*Anax imperator*), Viervlek (*Libellula quadrimaculata*) en Platbuik (*Libellula depressa*).

Het Geuldal is rijker aan soorten, temeer omdat daar een gevarieerder spectrum aan oppervlaktewater aanwezig is, zoals oude meanders, slotgrachten en visvijvers. Opvallende soorten zijn hier de Plasrombout (*Gomphus pulchellus*) en de Tengere grasjuffer (*Ischnura pumilio*) rondom kasteel Schaloen, terwijl langs de Geul overal de Weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*) voorkomt. Een bij-

zondere waarneming betreft een vrouwtje van de Beekrombout (*Gomphus vulgatissimus*) die werd aangetroffen nabij de visvijvers in Valkenburg. Het betreft hier mogelijk een zwervend exemplaar, maar misschien ook de voorbode van een komende uitbreiding. De Beekrombout is een soort, die zich momenteel in Midden-Limburg sterk uitbreidt (GERAEDS, 2003). Verder zijn nog Lantaarntje (*Ischnura elegans*), Gewone oeverlibel (*Orthetrum cancellatum*), Watersnuffel (*Enallagma cyathigerum*) en Blauwe glazenmaker (*Aeshna cyanea*) waargenomen.

CONCLUSIE

Dit artikel is niet zo zeer bedoeld om een volledige weergave te geven van de aanwezige flora en fauna in het onderzoeksgebied, maar dient om een indruk te geven van de veelzijdigheid aan onderzoek die tijdens een inventarisatie weekend aan bod komt. Diverse soortgroepen zijn in dit artikel niet beschreven, maar vormden toch een belangrijk onderdeel van de inventarisaties tijdens het weekend. Dit geldt bijvoorbeeld voor de zweefvliegen.

Inventarisatie weekenden vormen een belangrijke jaarlijkse activiteit van het Natuurhistorisch Genootschap. Tijdens een weekend noteren de deelnemers grote aantallen waarnemingen, verdeeld over vele soorten en soortgroepen. De kennis van het gebied wordt vergroot en (opnieuw) onder de aandacht gebracht, terwijl deelnemers worden gestimuleerd om verder onderzoek te verrichten. Een zeker niet onbelangrijk aspect vormt de kennisoverdracht tussen de diverse geledingen van het Natuurhistorisch Genootschap richting terreinbeherende instanties (figuur 4). Veldonderzoek vormt de hoofdtaak van het Natuurhistorisch Genootschap.

DANKWOORD

Dank gaat allereerst uit naar de deelnemers voor hun enorme inzet tijdens het weekend. Voorts ook naar de Vereniging Natuurmonumenten, Stichting het Limburgs Landschap, Staatsbosbeheer, Gemeente Valkenburg en Waterschap Roer en Overmaas voor het verstrekken van de benodigde ontheffingen en ondersteuning tijdens het inventarisatie weekend. Dank is ook verschuldigd aan John Hannen, Ton Lenders, Guido Verschoor en Jan Hermans voor het leveren van extra informatie en het kritisch doornemen van de (soort)concepten.

FIGUUR 4
Kennisoverdracht vormt een belangrijk onderdeel tijdens het inventarisatie weekend (foto: Corry Adams).

SUMMARY

GERENDAL AND GEULDAL,
IMPRESSION OF THE 2002 SURVEY

This overview presents some results of a two-day field survey, held from 31 May to 2 June, 2002, at the Gerendal and Geuldal brook valleys in the south of the province of Limburg. The article does not pretend to be a full review, but provides a short impression and discusses the most spectacular observations of plants, mollusks, mammals, herpetofauna, dragonflies and butterflies made in the areas. Important butterfly observations included the Mazarine blue (*Polyommatus semiargus*), in a meadow near

Valkenburg, and *Thyris fenestrella*, which has its northernmost populations in this region. Another spectacular finding was that of the Club-tailed dragonfly (*Gomphus vulgatissimus*) – the first observation of this species in the southern part of Limburg.

LITERATUUR

- AKKERMANS, R.W., R.A.J. PAHLPLATZ & K. VELING, 2001. Dagvlinders in Limburg. Verspreiding en ecologie 1990-1999. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg/De Vlinderstichting, Maastricht/Wageningen.
- COELEN, J.E.M. VAN DER (RED), 1992. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in Limburg. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg/Stichting RAVON, Maastricht/Nijmegen.
- CORTENRAAD, J. & T. MULDER, 1998. Actualisering van de lijst van bedreigde planten in Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 87(7): 161-170.
- DAM, I. VAN, W. KOOPMAN & J. SCHAFFERS, 1995. Dag-

- actieve nachtvlinders. Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- ELLENBROEK, F. 1997. Terugkeer van het Klaverblauwtje in Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 86(7):180-183.
- GERAEDS, R.P.G., 2003. Perspectieven van de Roer voor stroominnende libellen. Natuurhistorisch Maandblad 92(9): 227-233.
- GITTENBERGER E., W. BACKHUIS & W. RIPKEN, 1984. De Landslakken van Nederland. Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- HERMANS, J.T., R.W. AKKERMANS, F. MERTENS, J. VAN DER WEELE, & H.W.G. HEIJLIGERS, 2004. Werkatlas Libellen in Limburg. Inventarisatiegegevens periode 1977-2003. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Roermond.
- KAMP, O.P.J.H. OP DEN, 2002. Een nieuwe vondst van het Klaverblauwtje (*Polyommatus semiargus*). Natuurhistorisch Maandblad 91(8):191-194.
- MEIJDEN, VAN DER R., B. ODÉ, C.L.G. GROEN, J.-P. M. WITTE & D. BAL, 2000. Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Gorteria 26 (4): 85-208.
- WESTREENEN, F. VAN, 1996. Het Gerendal. In: Bossenbroek, Ph., J. Hermans, J. Smits, S. Vorstermans & F. van Westreenen. Het land van Peel en Maas, Staatsbosbeheer, Roermond.

M E D E D E L I N G E N

PADDENOVERZETACTIES IN
LIMBURG

In Limburg worden vrijwilligers die actief zijn met paddenoverzetacties sinds twee jaar ondersteund en begeleid door de stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen in Limburg (IKL). De stichting IKL wil lokale vrijwilligers en vrijwilligersgroepen hiermee actief betrekken bij de bescherming van amfibieën. De ondersteuning vloeit voort uit een raamplan voor soortenbescherming door vrijwilligers, dat in overleg met de provincie Limburg is opgesteld. Doel van het plan is het bevorderen van actieve bescherming van beschermde en bedreigde planten en dieren door lokale vrijwilligers en vrijwilligersgroepen. Naast dat een grote groep vrijwilligers met de paddenoverzet wordt bereikt, levert deze activiteit ook veel gegevens op over het voorkomen

van soorten en hun aantallen (STICHTING IKL, 2004).

Tijdens de paddenoverzetacties (figuur 1) wordt vaak gewerkt met schermen. Het voordeel hiervan is dat alle amfibieën die het scherm moeten passeren op weg naar het voortplantingswater worden onderschept. Het plaatsen van schermen is hierdoor ook een goede natuuronderzoeksmethode die regelmatig wordt toegepast. Het overgrote deel van de overgezette dieren bestaat in Limburg uit Gewone padden (*Bufo bufo*; zie tabel 1). Deze soort kent een massale trek en wordt hierdoor vaak overreden op wegen aangetroffen. Uit onderzoek in Belgisch Limburg blijkt dat bij een verkeersintensiteit van tien auto's per uur, tussen 14% en 18% van de overstekende padden worden overreden (SCHOPS, 1994). Dit vormt voor veel vrijwilligers de drijfveer voor het starten van een overzetactie.

Tijdens de paddenoverzetacties worden naast algemene soorten ook zeldzame soorten aangetroffen, zoals de Kamsalamander (*Triturus cristatus*) en de Boomkikker (*Hyla arborea*). Beide soorten komen voor in het natuurgebied de Doort in Echt. De Boomkikker wordt hier tijdens de paddentrek slechts bij toeval aangetroffen. Door met de zuignapen op de tenen klimmen zij over het scherm waardoor de kans op een waarneming klein is. Dit in tegenstelling tot de Kamsalamander. In de Doort worden alle Kamsalamanders die van oost naar west trekken, tegengehouden door het scherm en vallen vervolgens in de emmers. In 2003 werden 549 exemplaren aangetroffen. Dit zijn veel meer dieren dan tot nu toe konden worden aangetoond met schepnetinventarisaties. Omdat het scherm slechts aan één kant van het voortplantingswater staat, is de populatie in werkelijkheid groter dan de aangetroffen 549 exemplaren.

FIGUUR 1
Paddenoverzetactie in Grathem (foto: J. Kluskens).

TABEL 1

Totaal aantal overgezette exemplaren in Limburg per soort voor de jaren 2003 en 2004.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Totaal 2003	Totaal 2004
Kikkers en padden			
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>	17.349	19.025
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>	1.449	2.627
Groene kikker synklepton	<i>Rana esculenta synklepton</i>	58	37
Boomkikker	<i>Hyla arborea</i>	15	7
kikker (onbekend/ niet gedetermineerd)	-	27	19
Salamanders			
Alpenwatersalamander	<i>Triturus alpestris</i>	414	381
Kleine watersalamander	<i>Triturus vulgaris</i>	1.232	1.859
Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>	549	220
salamander (onbekend/ niet gedetermineerd)	-	15	15
Totaal		21.108	24.190